herpy

SKILDPADDER

Western Box Turtle

Terrapene ornata

Terrapene ornata er en lille, landlevende æskeskildpadde fra prærierne i det centrale USA. Skjoldet er mørkt med gule strålelinjer, og bugpladen har et hængsel, så dyret kan lukke sig helt inde. Arten er dagaktiv, altædende, livlig og langlivet, og den kræver tørt, varmt og veldrænet underlag, kraftigt lys med UVB, rigelig plads og helst en udendørs indhegning om sommeren.

Familie: Emydidae

SPECIFIKATIONER

DYRET

Voksenstørrelse	**10-15 cm** total længde inkl. hale
Vægt	**200-540 g**
Levetid	**30-40 år**
Aktiv	**Dag**
Levevis	**Jordboende og gravende**
Biotop	**Halvørken og savanne**
Sværhedsgrad	**Erfaren**

PASNING

Min. terrarie	**120 × 60 × 45 cm** L × B × H til 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**21-25 °C**
Hotspot	**32-35 °C**
Temperatur, nat	**16-20 °C**
Luftfugtighed	**30-60 %**
Vand	**Vandskål** dybde 2-4 cm
UVB	**Nødvendig** Ferguson-zone 3
Vinterhvile	**5-8 °C** 8-16 uger
Kost	**Insekter, frugt, færdigfoder, planter og orme/snegle**
Holdes	**Enkeltvis eller 1 han med flere hunner**

AVL

Formering	**Æglæggende**
Kønsmoden	**60-96 mdr.**
Kuldstørrelse	**1-8 æg**
Kuld pr. år	**1-2**
Inkubation	**50-90 dage** ved 26-28 °C

BESKYTTELSE OG PAPIRER

CITES	**Appendiks II**
EU-bilag	**Bilag B**
IUCN	**Næsten truet (NT)**

Arten står på CITES liste II og i EU-bilag B (forordning 338/97), som alle arter i slægten *Terrapene* undtagen dem, der står i bilag A. Køb og salg kræver derfor dokumentation for lovlig oprindelse, og indførsel fra lande uden for EU kræver CITES- og EU-papirer. Spørg Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (SGAV), før du køber eller sælger. Arten står ikke på de danske lister over dyr, som private ikke må holde (bekendtgørelse nr. 1261 af 17.11.2015 og nr. 686 af 31.5.2023).

Om arten

Terrapene ornata er en lille skildpadde med et lavt, afrundet rygskjold, der er mørkebrunt til sort med tynde, gule linjer, som stråler ud fra midten af hver skjoldplade. Hoved og ben er mørke med gule, orange eller røde pletter. Bugpladen er hængslet, så dyret kan trække hoved, ben og hale ind og lukke skjoldet tæt. Skjoldlængden (carapax) er 10-15 cm, og de fleste voksne dyr er omkring 12 cm. Voksne dyr vejer 200-540 g. Artsnavnet *ornata* betyder "pyntet" og hentyder til mønstret på skjoldet.

Kønnene kan kendes på flere træk. Hannen har rød iris, en svagt hul bugplade, en længere og tykkere hale og en stor, krum inderste klo på bagbenene. Hunnen har brun eller gul iris og en flad bugplade og bliver ofte lidt større. Traditionelt skelnes mellem to underarter, *T. o. ornata* og den ørkenlevende *T. o. luteola*, som har flere gule striber på skjold og krop, men nyere taksonomi slår dem sammen. Pasningen er den samme.

Arten blev beskrevet i 1857 og er en af kun to landlevende skildpadder på de nordamerikanske prærier. *T. ornata* er mere tilpasset tørt og åbent land end *Terrapene carolina*, og den er mere aktiv og vagtsom og bider lettere, når den føler sig truet. Voksne dyr tilbringer en stor del af livet i huler under jorden, hvor de undgår hede, tørke og kulde.

Arten er langlivet: i naturen bliver dyrene 30-37 år, og de ældste over 40 år. Vildfangede dyr tåler fangenskab dårligt og dør ofte hurtigt, mens tilvænnede og opdrættede dyr kan blive gamle. *T. ornata* er ikke en art til begyndere.

Læs mere: Køb af dyr: opdræt, vildfang og transport

Udbredelse og levested

Terrapene ornata lever i det centrale USA mellem Rocky Mountains og Mississippi: fra Wisconsin, Illinois og det vestlige Indiana vestpå over Iowa, det sydlige South Dakota, Nebraska og Kansas til det sydøstlige Wyoming og Colorado og sydpå gennem Missouri, Arkansas, Oklahoma og Texas til det sydvestlige Louisiana. Mod sydvest findes den i New Mexico og det sydøstlige Arizona og videre ind i det nordlige Mexico (Sonora, Chihuahua og Coahuila), hvor de ørkenlevende dyr, der føres som *T. o. luteola*, hører hjemme.

Bestandene er gået tilbage mange steder på grund af landbrug, tab af levesteder, vejtrafik og indsamling, og arten vurderes som næsten truet. Kortet viser kun den oprindelige udbredelse.

> **Oprindelig udbredelse:** USA og Mexico.

LEVESTED

Arten lever på åbne græssletter og prærier, i sandede områder med spredte buske, på ørkengræsland og i klitter. Den har brug for græsarealer med føde, løs, sandet jord at grave sig ned i og buske eller sten, der giver skygge. Vand bruges til at drikke og køle sig af i varmt vejr, men dyrene opholder sig kun sjældent i damme og vådområder.

Dyrene er mest aktive om morgenen og sidst på eftermiddagen og kommer frem efter sommerregn. På varme sommerdage ligger de i huler eller lave fordybninger i 20-50 cm dybde. Kropstemperaturen holdes helst på 25-30 °C i de aktive perioder. Om vinteren graver de sig længere ned, 50 cm til knap 2 m afhængigt af kulden, og går i vinterhvile fra oktober til april. Hver skildpadde overvintrer i sin egen hule, og dyrene vender tilbage til det samme område år efter år.

Læs mere: Vinterhvile og årstider

Pasning

TERRARIET

Terrapene ornata trives bedst udendørs i en stor, sikker indhegning med veldrænet jord. Vælg et solrigt sted uden stillestående vand, med både sol og skygge hele dagen. Væggen skal være mindst 60 cm høj, så glat, at dyret ikke kan klatre, og graves ca. 30 cm ned, og toppen dækkes med bredmasket net mod rovdyr. Dyret graver og klatrer godt og finder hurtigt svage steder, så tjek hegnet jævnligt. Plant buske og tørketålende, spiselige planter til skygge og føde, og læg flade sten, hule træstammer og bunker af blade som skjul. Jordlaget udendørs skal være mindst 30 cm dybt.

Indendørs skal et voksent dyr have mindst 120 × 60 × 45 cm. Målet bygger på reglen 8 gange skjoldlængden i længden og 4 gange i bredden, og højden er hævet til 45 cm, så lamper og UVB kan sidde i sikker afstand. Mindre plads bruges ofte med held, men den almindelige anbefaling er 8 × 4 gange skjoldlængden. Arten er meget aktiv og bruger al den plads, den får, så større er bedre, og gulvarealet er vigtigere end højden. Sæt en uigennemsigtig kant på ca. 10 cm langs forruden, så dyret ikke går frem og tilbage langs glasset; det er et tegn på stress.

Bunden er en naturlig, veldrænet blanding af ca. 60 % muldjord og 40 % legesand, mindst 10 cm dyb indendørs. Læg løv, flade sten og hule træstammer ovenpå, og giv mindst to skjul. Fjern afføring dagligt, og skift hele bunden hver 3.-6. måned. Hold helst arten enkeltvis: den er ikke social, og hanner kan være aggressive over for hinanden. Skal dyrene gå sammen, så kun én han med mindst to hunner i en stor indhegning.

Læs mere: Lys og UVB

TEMPERATUR

Indendørs skal der være en solplads på 32-35 °C og en kølig zone på 21-25 °C. Brug halogenspots på 50 W, én til en ung skildpadde og mindst to til en voksen, og mål overfladetemperaturen på solpladsen med en digital sonde. Varmen slukkes om natten, så temperaturen falder til 16-20 °C. Brug aldrig varmesten, som giver farlige forbrændinger.

Udendørs behøver dyret ingen kunstig varme om sommeren. Falder nattetemperaturen under 10 °C, skal der være et overdækket skjul med lysløs varme, fx en keramisk varmeemitter, der holder ca. 16 °C. Er der risiko for frost, skal dyret flyttes ind eller i kontrolleret vinterhvile. Overophedning er lige så farlig som kulde, så der skal altid være skygge og et sted at grave sig ned.

Arten går i vinterhvile om vinteren i naturen, og raske, voksne dyr i god vægt kan overvintre indendørs i en kasse. Tallene er lånt fra *Terrapene carolina*: dyret faster først i mindst 2 uger ved normal temperatur og bades i lunkent vand, så tarmen tømmes. Derefter sænkes temperaturen gradvist til stabile 5-8 °C i let fugtigt mos eller jord. Vinterhvilen varer 2-4 måneder. Frost er livsfarlig. Unge, syge, undervægtige og nyindkøbte dyr holdes vågne, og dyret vejes jævnligt og vækkes, hvis det taber sig markant.

Læs mere: Varme og temperatur

LUFTFUGTIGHED OG VAND

T. ornata tåler tørrere luft end andre æskeskildpadder. Voksne dyr trives ved en gennemsnitlig luftfugtighed på 30-60 %, mens unger skal have 60-70 %, så de ikke udtørrer. Mål med et digitalt hygrometer midt i terrariet. Arten må alligevel ikke holdes for tørt: der skal altid være en fugtig hule i den kølige ende, et skjul foret med fugtet jord eller mos, hvor dyret kan grave sig ned. Fugt bunden med en trykforstøver først om morgenen, men forstøv ikke direkte på dyret. Udendørs vandes en del af indhegningen i tørre perioder.

Der skal altid være frisk vand i en lav, bred skål, som dyret kan sidde i, fx en stor underskål til en urtepotte, gravet ned i bunden. Vandet må højst nå dyret til knæene, altså 2-4 cm. Dyret afsætter ofte afføring i vandet, så det skiftes dagligt, og skålen skrubbes ugentligt med et dyresikkert desinfektionsmiddel; snavset vand giver bakterieinfektioner.

Læs mere: Luftfugtighed, forstøvning og ventilation

LYS OG UVB

T. ornata er dagaktiv og har brug for kraftigt lys og UVB for at danne D3-vitamin. Brug et T5 HO UVB-rør på 6 % i en reflektorarmatur over den varme ende, så det overlapper varmelamperne. Er der net mellem røret og dyret, skal ryggen på solpladsen være ca. 35 cm under røret, uden net ca. 45 cm. Sigt efter et UV-indeks på 3-4 på solpladsen, og mål det med et UV-meter. Udskift røret efter producentens anvisning, fordi effekten falder, længe før lyset går ud.

Et UVB-rør er ikke nær så lyst som dagslys. Supplér med en kraftig LED-lampe på ca. 6500 K, der dækker mindst tre fjerdedele af terrariets længde, især hvis der er levende planter. Lyset er tændt 14 timer om dagen om sommeren og 10 timer om vinteren. Udendørs er kunstigt lys ikke nødvendigt. Sollys gennem glas giver ikke UVB.

Læs mere: Kalk, vitaminer og tilskud

FODER

T. ornata er altædende. Unge dyr er overvejende kødædere, og voksne dyr æder mere plantekost, men arten er stadig mere kødædende end andre æskeskildpadder. Kosten skal samlet være omkring halvt dyrisk og halvt plantebaseret og meget varieret, for arten bliver hurtigt træt af den samme føde og afviser den. Unge dyr får alt, hvad de kan æde, hver dag. Nær voksenstørrelsen fodres hver anden dag for at undgå fedme.

Dyrisk føde er regnorme, snegle, bænkebidere, græshopper, fårekyllinger, kakerlakker, tusindben, larver af sort soldaterflue, silkeorme og lidt melorme; kogt æg kan indgå. Snegle skal være opdrættede eller renset i en uge på salat, så de ikke har spist sneglegift. Plantekost er mælkebøtte, bladgrønt, bær, melon, tomat, squash, kaktusblade og -frugter og spiselige svampe. Færdigfoder til skildpadder kan bruges som supplement. Server altid føden på et fad eller en bakke, så dyret ikke æder bundlag.

Strø kalk over føden en gang om ugen og et multivitamin en gang om måneden. Multivitaminet skal indeholde færdigdannet A-vitamin, ikke kun karotener. Der skal ligge en sepiaskal fremme som ekstra kalkkilde, og den holder også næbbet slidt. Brug aldrig sneglegift eller anden gift i nærheden af dyrene.

Læs mere: Foderdyr: hold og avl

ADFÆRD OG HÅNDTERING

T. ornata er aktiv, opmærksom og nysgerrig og går straks på opdagelse, når den sættes ned. Den er mere tilbøjelig til at bide end andre æskeskildpadder, hvis den føler sig truet. Håndtér kun, når det er nødvendigt: løft dyret nedefra med håndfladen, og støt både krop og ben med to hænder. Et fald kan skade eller dræbe dyret. Vask hænder før og efter. Mange dyr lærer at tage foder fra fingrene eller en pincet, og opdrættede dyr tåler håndtering bedre end vildfangede. Nye dyr skal have et par uger til at falde til, før de håndteres.

Et dyr, der går rastløst langs væggene og skraber, er stresset og mangler plads og skjul. Nyindkøbte dyr sættes i karantæne i mindst 3 måneder og blandes ikke med andre skildpadder. Vildfangede dyr og dyr fra handlen har ofte indvoldsorm og skal undersøges af en dyrlæge. Kontrollér før købet, at øjnene er klare, og at dyret æder.

Læs mere: Karantæne og hygiejne

Avl

KØNSMODENHED OG KØNSBESTEMMELSE

Kønnene kan kendes på irisfarven, halen og bugpladens form (se beskrivelsen). I naturen bliver hannerne kønsmodne efter ca. 5 år med et skjold på 10 cm eller mindre, hunnerne efter ca. 8 år med et skjold på mindst 10 cm. Hvor hurtigt dyr i fangenskab bliver kønsmodne, er ikke dokumenteret. Derfor ses det ofte, at en lille han forsøger at parre sig med en større hun.

PARRING

Parringssæsonen løber fra april til oktober. Hannen følger efter hunnen, stirrer på hende, støder til hendes skjold og stiger op på hende, mens hun ofte løber fra ham. Begge køn kan parre sig med flere partnere, og hunnen kan gemme sæd i lang tid. I tørre år kan parringen udeblive, og hunnen kan optage æggene igen. Hold kun én han sammen med mindst to hunner, for en enkelt hun bliver chikaneret konstant, og skil dyrene, hvis en hun bliver skadet.

ÆGLÆGNING OG KULD

Æglægningen sker om sommeren, mest i juli, og gerne to timer efter solopgang eller to timer før solnedgang. Hunnen graver en flaskeformet rede på ca. 10 cm i løs, sandet jord, ofte under sten eller planter, og lægger 1-8 æg, i gennemsnit 3. Hun lægger 1-2 kuld om året og springer ofte et år over efter et stort kuld. Hos de ørkenlevende dyr (*T. o. luteola*) er kuldene mindre og æggene bredere. Æggene er hvide, aflange og vejer ca. 10 g. Giv hunnen et uforstyrret område med løs, let fugtig jord og ekstra kalk op til æglægningen.

INKUBATION

Æggene kan blive i jorden, hvis reden beskyttes mod ekstremt vejr og rovdyr. Skal de ruges kunstigt, så afdæk dem forsigtigt med en blød pensel og flyt dem uden at vende eller ryste dem. Læg dem på fugtig vermiculite eller sphagnum i en lukket plastboks, og sæt boksen i en rugemaskine ved ca. 27 °C og ca. 80 % luftfugtighed. Tjek jævnligt, at underlaget er fugtigt.

Æggene klækker efter 50-90 dage, hurtigst ved høj temperatur. Kønnet afhænger af temperaturen: ved 29 °C og derover bliver ungerne overvejende hunner, under 28 °C overvejende hanner. Fugten påvirker også ungerne: et fugtigt underlag giver tungere unger med længere skjold end et tørt.

OPDRÆT AF UNGER

Ungerne kan bruge flere dage på at komme ud af ægget. Lad dem være, og forstøv kun æggene let med lunkent vand. Når ungen er ude, har den ofte en blommesæk på bugen, som ikke må sprænges. Lad den blive i rugeboksen i en dag eller to, til sækken er optaget. Derefter flyttes den til en lille plastboks med fugtigt underlag, en lav, bred skål med vand og et skjul, ved en luftfugtighed på 60-70 %. Ungerne er sky og æder måske ikke de første uger. Tilbyd små orme, snegle eller bænkebidere, og læg derefter nyt foder sammen med det, de allerede æder. Daglige bade i lunkent vand stimulerer appetitten og får tarmen i gang. Hold ungerne væk fra voksne dyr og andre kæledyr, og giv dem deres egen indhegning, hvis de er udendørs.

Sundhed og typiske fejl

De fleste problemer hos *Terrapene ornata* skyldes forkerte forhold. De typiske fejl er:

- Dårlig start hos nyindkøbte dyr, især vildfangede dyr og dyr fra handlen: indvoldsorm, hævede øjne, vægttab og manglende appetit. Sæt dyret i karantæne, og få en dyrlæge med krybdyrerfaring til at undersøge det og en afføringsprøve.
- Øreabscesser og hævede øjne hos dyr, der holdes for tørt uden fugtige steder at grave sig ned i.

- Luftvejsinfektioner og skjoldsygdomme, ofte sammen med mangler i kosten. Sørg for UVB, kalk og A-vitamin, og undgå kolde og våde perioder.
- Bakterieinfektioner fra snavset vand og bundlag. Skift vandet og fjern afføring dagligt.
- Forbrændinger fra varmesten eller lamper, der sidder for tæt på.
- Fedme fra for megen fodring, især hos voksne dyr.
- Udtørring hos unger, hvis luften er for tør.
- Skader ved fald og fra rovdyr udendørs.

Vinterhvile kræver, at dyret er sundt og i god vægt. Kontakt en dyrlæge med krybdyrerfaring, hvis dyret taber sig, ikke æder i et par uger, har udflåd fra næse eller øjne eller er unormalt sløvt, eller hvis det ikke vågner og æder igen efter vinterhvilen.

Spørg altid dine kloge bekendte

Vejledningen er et godt sted at begynde, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskellige, og meget af det vigtigste lærer man af dem, der har holdt arten i årevis. Tal med en avler, en erfaren holder eller en dyrlæge med forstand på krybdyr og padder, før du anskaffer dyret - og igen, hvis noget ser forkert ud.